

**Організація з безпеки та співробітництва в Європі
Представниця з питань свободи засобів масової інформації
Дунья Міятович**

Доповідь Представниці ОБСЄ з питань свободи засобів масової інформації

“Свобода ЗМІ в облозі в Україні”

Ця доповідь є зведеним оглядом заходів, виступів та оцінки ситуації в Україні у період з 28 листопада 2013 р. до 23 травня 2014 р., які були здійснені Представницею ОБСЄ з питань свободи засобів масової інформації Дуньєю Міятович.

Огляд

Нинішня ситуація зі свободою засобів масової інформації (ЗМІ) в Україні відображає загальну ситуацію зі станом безпеки. Ми виразно засвідчуємо інформаційну війну в регіонах України, які охоплені конфліктом. Я вже декілька разів попереджала, що розвиток цієї ситуації слід повернути у зворотному напрямку для уникнення подальшої ескалації конфлікту.

Ми всі добре знаємо, що у часи кризи та конфлікту, журналісти та представники ЗМІ є одними з перших, на кого нападають, як фізично, так і психологічно. Оскільки ті, хто при владі у періоди конфлікту, вимагають повного контролю над всією інформацією, часто їх першою мішенню є вільні засоби масової інформації. Засоби поширення масової інформації блокуються, а журналістів примушують замовкнути у намаганні контролю за інформацією.

В останні три місяці я тричі відвідувала Україну, а саме: Київ, Харків, Одесу та Сімферополь для спілкування з журналістами та представниками громадянського суспільства з цих та багатьох інших міст, зокрема, Луганська, Донецька, Ялти, Севастополя, Миколаєва та Керчі.

Під час своїх візитів я також обговорювала питання стосовно свободи ЗМІ з вищими офіційними особами, а саме: виконуючим обов'язки Міністра закордонних справ Андрієм Децицею, заступником Міністра закордонних справ Андрієм Олефіровим, заступником Міністра внутрішніх справ Миколою Величковичем, заступником Голови Верховної ради Русланом Кошулинським, Головою Комітету Верховної Ради з питань свободи слова та інформації Миколою Томенком, а також начальником управління за додержанням законів органами внутрішніх справ Генеральної прокуратури України Юрієм Севруком.

У лютому п.р. моє Бюро брало участь у [міжнародній оціночній місії](#), яка прибула до Києва у складі з Міжнародною федерацією журналістів, Європейською федерацією журналістів,

Світовою газетною асоціацією, міжнародними недержавними організаціями “Стаття 19” (Article 19), “Репортери без кордонів” (“Reporters Without Borders”), “Міжнародна підтримка ЗМІ” (“International Media Support”) та “Фонд відкритого суспільства” (“Open Society Foundation”).

З кінця листопада минулого року повідомлялося про близько 300 випадків насильства щодо представників засобів масової інформації, а саме: про вбивства, фізичні напади, викрадення, погрожування, залякування, затримання чи ув’язнення журналістів, а також пошкодження або відбирання журналістського обладнання.

Знову й знову незаконно вимикалося мовлення в охоплених конфліктом районах, що часто супроводжувалося насиллям або загрозою насилля. В Криму та східній Україні трансляції неодноразово замінялися на державні канали ЗМІ, які походять з Російської Федерації.

Представникам ЗМІ постійно відмовляли у доступі до заходів та інформації, часто під примусом.

У багатьох випадках виважені та професійні репортажі витісняються явною пропагандою. 15 квітня п.р. я оприлюднила [комюніке](#), попереджуючи про те, що пропаганда є небезпечним інструментом, що може бути використаний для контролю над суспільною сферою, обмежуючи доступ до інформації та призводячи до спотворення плюралізму та контролю за вільним обміном думок.

Наведені у цьому тексті приклади є тими випадками, про які я заявляла і публічно, і шляхом безпосереднього спілкування з відповідними органами, як про грубі порушення свободи засобів масової інформації та свободи вираження поглядів в рамках зобов’язань ОБСЄ. Повний перелік всіх моїх публічних виступів долучений до цієї доповіді і буде включений також у мою наступну доповідь на засіданні Постійної ради 19 червня 2014 р.

З часу свого створення моє Бюро уважно стежить за складними, багатоаспектними подіями, пов’язаними зі свободою ЗМІ в Україні. У роки після 2005 р. Україна виступала в якості відмінного прикладу з-поміж країн СНД у забезпеченні зобов’язань щодо свободи засобів масової інформації. Робота незалежних ЗМІ суттєво поліпшилась, відбувся розквіт плюралізму ЗМІ, а для створення середовища, сприятливого для різноманітності ідей та думок, було прийняте ліберальне законодавство, у тому числі декриміналізовано наклепництво.

Проте з 2010 р. сталося виразне погіршення ситуації зі свободою засобів масової інформації. З мого першого візиту в Україну у жовтні 2010 р. я тримала країни-учасниці ОБСЄ в курсі подій стосовно цієї тривожної ситуації.

Я також критикувала очевидні спроби придушувати свободу ЗМІ за допомогою безпосередніх та опосередкованих форм цензури, зокрема втручання у роботу органу ЗМІ та його співробітників, скасування Національної комісії з питань свободи слова, політичні призначення у склад Національної ради з питань телебачення та радіомовлення, заміну керівників Національної телерадіомовної компанії, та тиск на критично налаштовані ЗМІ через погрози про обмеження дії ліцензії, як це було у випадку з телекомпаніями “5 канал” та “TVi”. Я висловлювала своє особливе занепокоєння негативними тенденціями розвитку законодавства про ЗМІ, у тому числі прийняття нових обмежувальних законів та затримку у прийнятті законів про суспільне телерадіомовлення та доступ до інформації.

Мене особливо стурбувало збільшення кількості насильницьких нападів на журналістів з 2010 р. та настання безкарності, що значно згорнуло попередні здобутки для свободи засобів масової інформації у країні. Я неодноразово засуджувала всі напади на журналістів та закликала органи влади розслідувати всі факти, особливо справ про вбивство Георгія Гонгадзе у 2000 р. та про зникнення Василя Климентьєва у 2010 р., остання з яких була розкрита у 2012 р. Колишнього міліцейського керівника Олексія Пукача було визнано винним і покарано вироком суду до довічного ув'язнення у січні 2013 р. за вбивство Гонгадзе. Замовники цього жорстокого злочину все ще на волі, і безкарність у цій справі все ще має величезну деморалізуючу дію на представників ЗМІ у країні. Тому, висловивши задоволення з приводу цього вироку, я заявила про те, що треба ще пройти довгий шлях, щоб розірвати згубне коло безкарності для тих, хто підбурює до насилля проти журналістів.

На жаль, мої попередження були проігноровані.

Розпочавшись у 2010 р., ці обмеження, поволі, але певно, призвели до атмосфери зміцнення самоцензури та, безперечно, сприяли появі нинішньої політичної кризи та кризи зі свободою ЗМІ в Україні.

Безпека журналістів

З огляду лише на кількість нещодавніх нападів та відсутності ознак для їх припинення, безпека журналістів та інших працівників засобів масової інформації є для мене головною турботою. Напади будь-якого роду є просто неприйнятними. Безпека журналістів має бути гарантована завжди, а винні у злочинах проти журналістів повинні понести відповідальність для того, щоб запобігти атмосфері залякування, боязні та здержаності.

Чітко вирізняються дві фази поточного конфлікту, які спричинили напади на свободу ЗМІ в Україні. Під час першої фази – протести у Києві та інших містах України у період з листопада до лютого – загинув один журналіст, В'ячеслав Веремій, і ще біля 200 стали жертвами насилля. Друга фаза пов'язана з нинішньою кризою та подіями на півдні й сході країни.

Перша фаза

Я неодноразово закликала український уряд всебічно розслідувати вбивство В'ячеслава Веремія та притягнути винних до відповідальності. На даний момент заарештовано підозрюваного та ведеться слідство. Всі інші напади на журналістів також повинні бути ретельно розслідуваними. Зрозуміло, що більшість із 200 журналістів отримали поранення від світло-шумових гранат та резинових куль, які використовувалися міліцією. У деяких випадках журналісти спеціально вибиралися правоохоронцями в якості цілей, попри наявність їх виразної ідентифікації як представників преси.

У нижче наведеному, хронологічно структурованому переліку я привернула увагу Країн-учасниць ОБСЄ до наступних випадків:

28 та 29 листопада у Житомирі вчинено напад та поранено Влада Пучича, головного редактора газети "20 хвилин". На Дмитра Гнапа та Яківа Любчича з "Hromadske.tv" напали під час репортажу про демонстрації у Києві. Вони отримали поранення, а їх обладнання було пошкоджено.

У грудні 2013 р. понад 40 журналістів зазнали фізичних нападів та були серйозно поранені під час висвітлення протестів у Києві. Серед них: Дмитро Ларін – “Українська правда”; Мустафа Найєм – “Hromadske.tv”; Наталія Жижко, Юрій Усік, Іван Наконечний – “5 канал”; Роман Купріянов – “Euronews”; Гліб Гараніч - “Reuters”; Сергій Супінський – “Agence France-Presse”; Сергій Чузавков – “The Associated Press”; Джозеф Сивенький – “The New York Times”; Томаш Пехал – “Eastbook.eu”; Олександр Перевозник – “Liga Business Inform”; Валерія Бурлакова, Станіслав Козлюк – “Український тиждень”; Макс Левін – “LB.ua”; Йоганес Вамберг Андерсен – данський незалежний журналіст; Максим Кудимець – “Insider”; Павел Пенязек – польський незалежний журналіст; Антон Чернишов – “Незалежна журналістська спілка”; Денис Данько та Дмитро Волков “1+1”; Ярослав Галата - “Демократична Україна”; Михайло Загорський – “Zhitomir.info”; Дмитро Качура – “Коментарі”; Євген Головатюк – “Українські новини”; Олег Хаврук – “Comments.ua”; Сергій Долженко – “European Pressphoto Agency”; Євгеній Фельдман – “Новая газета”; Юрій Бутусов – “Sensor.net”; Емін Калантаров – “Lifenews”; Сергій Полежака – незалежний журналіст; Євген Малолетка – “УНІАН”; Валерій Колосюк – “Аратта. Вікно в Україну”; та Сергій Юрченко – “Novoross.info”.

15 грудня вчинено напад та поранено журналіста телеканалу “Інтер” Юрія Кота поблизу його дому у Києві.

16 грудня двоє нападників напали та завдали ушкодження фотожурналістці інтернет-газети “Дорожній контроль” Світлані Малицькій біля її дому.

24 грудня Тетяна Чорновіл, журналістка інтернет-видання “Українська правда”, була жорстоко побита після переслідування по дорозі з Борисполя до Києва. Вона зазнала серйозних ушкоджень, так у неї - струс мозку та зламано ніс

У січні 2014 р. у ході висвітлення протестів у Києві серйозні поранення отримали понад 30 журналістів із різних органів ЗМІ, у тому числі “Новая Газета”, “Вести”, “Spilno TV”, “Радіо Свобода”, “1+1” та “5 канал”.

18 лютого 2014 р. нападники відкрили вогонь по В’ячеславу Веремію, журналісту щоденної газети “Вести”, внаслідок чого він був поранений у груди та помер у лікарні. Багато інших журналістів попадали під приціл та були поранені, у тому числі: Гліб Гараніч - “Reuters”; Максим Требухов – фоторепортер; Євгенія Таганович та Леонід Тараненко – “5 канал”; Євген Котенко – “Голос столиці”; Олександр Козаченко – фотограф “УНН”; Максим Требухов та Азад Сафаров – “5 канал”; Сергій Клименко – “5 канал”; Анатолій Морозов – “Hromadske.tv”; Андрій Гудзенко – “PHL”; Алла Хоцянівська й Артем Багров – телеканал “1+1”; Сергій Головнюв – “Insider”; Олексій Бик – “Главком”; Ярема Городчук – “Ділова столиця”; Кирило Чуботін – “КоммерсантЪ”; Володимир Бородин – “Вести”; Максим Кудимець – “Insider”; Ігор Липінський – телеканал “Україна”; Маріанна Харді – “Чернігів-інфо”; Ігор Волосянкін – “Уездные новости”; Олександр Ратушняк та Микита Діденко – “Hromadske.tv”; Олексій Кондаков – телеканал “Business”; Олександр Міхельсон – “Український тиждень”; та Віктор Гаценко – “From-UA”.

Друга фаза

У березні напади на журналістів почастишали на півдні та сході країни. Те, що ці напади минули безкарно викликає сум, і вказує на зникнення верховенства закону в охоплених конфліктом частинах країни.

Спочатку у березні у Криму, у квітні у Слов'янську та Донецьку, а у травні в Луганську, на телерадіомовні станції та об'єкти їх інфраструктури здійснювалися напади невстановленими, часто озброєними особами, які опісля замінювали звичну програму каналів телебачення на державні ЗМІ з Російської Федерації попри існуючу заборону кабельного ретранслявання російських телевізійних каналів. 27 березня я оприлюднила [комюніке](#) з осудом вимкнення та заборони телерадіомовних каналів.

Попри те, що ситуація у Криму домінувала у новинних заголовках у лютому та березні, зараз на півострові ситуація для журналістів все ще скрутна з огляду на постійні погрози й утиски, а також можливе вигнання з регіону тих, кого не вважають лояльними до фактичних органів влади, та тих, хто відмовляється змінювати громадянство.

2 березня я відреагувала на напади у Донецьку та Харкові, де протестувальники напали на журналістів із “Радіо Свобода”, “Первый Деловой” та інтернет-порталу “Ура-Информ. Донбасс” у присутності співробітників правоохоронних органів, які цьому не перешкоджали. Того ж самого дня у Сімферополі група біля 30 осіб, одягнених у військові уніформи, напала на приміщення Інформаційного прес-центру, осередку незалежних ЗМІ у цьому регіоні, та на Кримський центр журналістських розслідувань.

3 березня було закрито телерадіомовний канал “Черноморская” - найбільшу незалежну телерадіомовну компанію на Кримському півострові.

6-8 березня трансляція сигналів українських телевізійних каналів було незаконно вимкнено та замінено на трансляція сигналів телерадіомовних каналів з Росії. За ці декілька днів наземне трансляція сигналів українських телевізійних каналів “Інтер”, “Бриз”, “1+1”, “Перший національний”, “СТБ” та “Черноморская ТВ” було замінено на державні російські телевізійні канали “НТВ”, “1-й канал”, “Россия 24”, “Россия РТР”, “ТНТ” та “Звезда”.

Друковані ЗМІ також не оминули нападів. 8 травня і 6 травня були розграбовані відповідно редакційні приміщення газет “Провінція” (Костянтинівка) та “Горняк” (Торез).

На початку березня у Сімферополі я зустрічалась з деякими журналістами, які стали жертвами насилля, з представниками Кримського правозахисного центру, Національної спілки журналістів України, Центру журналістських розслідувань та іншими, а також представниками Ради при президентові РФ з питань розвитку громадянського суспільства та прав людини.

Під час нашої поїздки мене й мою делегацію не пропускали учасники демонстрації та група невстановлених осіб у форменному одязі.

У перші дні березня невідомі, й нерідко одягнені в уніформу, озброєні особи напали й чинили утиски місцевих та іноземних журналістів у Криму. Журналісти з “Аргументы недели. Крым” (Станіслав Юрченко), “Associated Press Television News”, “BBC”, “CNN”, телеканалу “Інтер” (Олена Механік, Андрій Цаплійенко та два телеоператори), “Русская планета” (Павел Нікулін), “СТБ” (Олексій Сімаков, Олександр Альбінський, В'ячеслав Скворчевський, Ігор

Левенок), “5 канал” (Антон Лактіонов), та низка незалежних журналістів, у тому числі Боряна Кацарова та Димитер Кенаров стали об’єктами нападів у цей проміжок часу. Співробітники місцевого державного телеканалу, що представляють кримсько-татарське меншість, отримували погрози від свого керівництва.

9 березня Олесь Кромпляс та Олена Максименко, журналісти новинних інтернет-порталів відповідно “Главком” та “Український тиждень”, а також їх водій Євген Рахно були зупинені представниками правоохоронного підрозділу “Беркут” на КПП поблизу Армянська у Криму. Опісля їх викрали невідомі люди у військовому форменному одязі, і вони були відпущені лише через декілька днів.

Я дуже виступаю проти заборони телерадіомовних каналів, так як було зроблено 11 березня Національною радою з питань телерадіомовлення України. У ході цього заходу всім кабельним операторам було наказано припинити транслявання державних російських телевізійних каналів “Россия 24”, “ОРТ”, “РТР Планета”, та “НТВ-Мир”. Ці телеканали звинуватили у трансляванні пропаганди, і наразі трансляції цих чотирьох телерадіомовних компаній призупинені за постановою суду. 14 травня Київський адміністративний суд розглянув цю справу і підтримав рішення про призупинення трансляції. Моє Бюро уважно стежить за ходом цієї справи.

17 березня директор Чернігівської обласної державної телемовної компанії Аркадій Білібаєв був примушений звільнитися.

18 березня група осіб, які, за повідомленнями, належать до української політичної партії “Свобода”, у тому числі з деякими членами Верховної Ради, увірвалися до кабінету в.о. Голови Національної телерадіомовної компанії України Олександра Пантелеймонова у Києві, де його залякували та примусили написати заяву про звільнення.

4 квітня Василь Сергієнко, дописувач газети “Надросся” був викрадений біля свого будинку у Черкаській області (Центральна Україна). Наступного дня його тіло зі слідами тортур було знайдено у прилеглому лісі.

7 квітня група протестувальників увірвалася у приміщення харківського телевізійного каналу “АТН”, де вони забрали та знищили обладнання, а також займалися утисками журналістів “АТН”. Того ж самого дня відбувалися спроби штурмувати приміщення державної телевізійної компанії у Донецьку та Харківський обласний телерадіомовний центр. Також напад було вчинено на телекомпанію “ІРТА” у Луганську.

15-16 квітня були побиті Євген Положій, редактор газети “Панорама”, та Михайло Дугін, журналіст газети “Полтавська думка – 2000”. Крім цього, були висловлені погрози на адресу знімальної групи британської телерадіокомпанії “BBC” та Фредеріка Пакстона з “Vice News”, а їх обладнання викрадено та знищено. Були викрадені, але згодом звільнені Грейем Філіпс, незалежний журналіст, який працює для “RT”, Олександр Белінський, редактор “Gorlovka.ua”, а також журналісти з “Hromadske TV” та “Lenta.ru”. Приміщення “Gorlovka.ua” та “Криминальний Експрес” були варварським чином розгромлені. Також було підпалено автомобіль Олексія Мацуки з “Новости Донбасса” та автомобіль одеської телекомпанії “1-й городской”.

17 квітня група невідомих осіб зайняла телевежу у Слов’янську, яка транслює наземні сигнали до сусідніх Горлівки, Краматорська та Макіївки. За повідомленнями, транслявання

українських каналів було вимкнено й замінено на транслявання каналів, які походять із Російської Федерації.

21 квітня Максим Данільченко, кореспондент журналу “Точка опори”, зазнав нападу з боку невідомих осіб та отримав декілька поранень під час ведення репортажу про протест у Луганську. За повідомленнями, того ж самого дня невідомими особами у форменному одязі були затримані журналіст білоруської газети “Новий час” Дмитрій Галко й французькі журналісти Пол Гого та Коссімо Аттанасіо, які згодом були відпущені.

22 квітня силоміць було захоплено та піддано тортурам журналіста “Vice News” Саймона Островського особами, які заявили про свою відданість “народному меру” Слов’янська. Менше було відомо про двотижнєве утримання під вартою, також у Слов’янську, Юрія Лелявського, репортера українського телевізійного каналу “ЗІК”, якого було звільнено 9 травня, та про викрадення у Артемівську Павла Канигіна з “Новая газета”, якого було пізніше відпущено у Слов’янську.

У період з 22 по 24 квітня скоєно напад на журналіста Миколу Рябченка, дописувача низки місцевих видань та міжнародних ЗМІ, а його обладнання було зламано групою невідомих осіб, коли він вів репортаж про штурм міської ради у Маріуполі. У цей же проміжок у Дніпропетровській області зник Степан Чирич, журналіст російського телеканалу “НТВ”, який має білоруське громадянство. На даний час він знаходиться під судом за підозрою у шпигунстві. Євген Гапич, фотожурналіст івано-франківської газети “Репортер”, зник у Горлівці і згодом був відпущений після дводенного утримання під вартою у Слов’янську. Скоєно пожежу у приміщенні редакції газети “Провінция” у Константиновці після утисків співробітників газети та прилюдного обзивання їх прибічниками Правого сектору.

Сеїтіслам Кишвеев та Шевкет Ганієв, директор та редактор кримськотатарських програм Кримської державної телерадіокомпанії були змушені взяти двотижневі відпустки після того, як вони повідомили про посилення цензури на телеканалі.

25 квітня у Донецьку зникли журналістка Юлія Шустрая та телеоператор Михаїл Пудовкін з “LifeNews”. Згодом стало відомо, що Шустрая та Пудовкін були затримані групою озброєних людей та депортовані з України.

27 квітня у Слов’янську неофіційним керівництвом запроваджено новий порядок акредитації. Відповідно до нового порядку, неакредитованим журналістам не дозволяється входити до адміністративних будівель, бути присутніми на прес-конференціях, а також їм можуть заборонити в’їзд до міста.

28 квітня у Донецьку під час мітингу протестувальники напали на Річарда Гейсфорда, Саймона Леуелліна, кореспондента й телеоператора з британського телеканалу “ITV”, та Євгена Шибалова, журналіста газети “Дзеркало тижня”. В результаті Шибалов отримав поранення голови й було зламано телекамеру “ITV”. У Донецьку група озброєних осіб в уніформі чинили залякування співробітників новинного інтернет-порталу “62.ua” з вимогою не публікувати інформацію без їх згоди.

Цього ж дня у Києві протестувальники вимагали, щоб телеканали “Інтер” та “ICTV” припинили трансляцію російських телесеріалів. У ході протесту було пошкоджено двері та вікна, через які всередину будівлі були закинуті димові шашки. Телеканал не змінював звичний режим трансляції передач.

29 квітня у Слов'янську були затримані позаштатний журналіст львівського телеканалу “ЗІК” Юрій Лелявський та журналіст новинного інтернет-порталу “VolynPost” Сергій Шаповалов, які утримувалися під вартою протягом двох тижнів. Журналіст Руслан Кухарчук із Асоціації журналістів “Новомедіа” був затриманий невідомими особами у Слов'янську, які звільнили його через 13 годин.

У цей же день група невстановлених озброєних осіб у форменному одязі захопила Донецьку обласну телерадіомовну компанію й обласний телетрансляційний центр, та замінила транслявання деяких місцевих телеканалів на телеканал “Россия 24”. Було вимкнено цифрову трансляцію всіх українських телеканалів разом із аналоговою передачею сигналів телеканалів “УТ-1”, “ICTV”, “1+1”, та “5 канал, багато з яких були замінені на російські телестанції.

1 травня озброєні особи увійшли в обласний телецентр у Луганську і перемкнули програму трансляції каналів з “Перший український національний канал” на “Россия 24”. Цього ж дня натовп залякував та кидався на журналіста “Радіо Свобода”, коли він вів репортаж про протест у Харкові та намагався знайти захист з боку міліції.

2 травня група озброєних осіб на блокпосту перед Слов'янськом затримувала журналістів із “BuzzFeed” та телеканалів “Sky News” й “CBS” та тримала їх під вартою упродовж трьох годин. Їм зав'язали очі, їх допитували, а деяких із них, за повідомленнями, били перед тим, як відпустити. У цей же день кореспондентка “lifenews.ru” Ерміне Котанджян отримала через соціальні мережі погрозу вбивства.

7-9 травня припинила роботу газета “Привет/Новости Краматорска” та її веб-портал через, як повідомлялося, погрози сепаратистів. Компанія - кабельний оператор “Ланет” вимкнула дев'ять українських телеканалів (“Інтер”, “Україна”, “1+1”, “ICTV”, “СТБ”, “Новий канал”, “5 канал”, “112 Україна” та “TVi”) у Северодонецьку, за повідомленнями, через погрози терористів та вимогу до компанії-оператора транслювати натомість телеканали “Россия 24” та “LifeNews”. Було вимкнено наземне транслювання телеканалу “1+1” у Лисичанську, а у Донецьку озброєна група сепаратистів взяла під свій контроль телеканали “Донбасс” та “Союз”. У Луганську вимкнено наземну та кабельну трансляцію сигналів телеканалів “1+1” та “5 канал”. До цього було відключено “Перший український національний канал”. У Донецьку після захоплення обласного телецентру українські телеканали “1+1”, “К1”, “ICTV” та “5 канал” були замінені на російські канали “СТС”, “ТВН”, “ОРТ” і “ОРТ Планета”. На електричних кабелях телевежі у м. Київ сталася пожежа, як повідомляється, внаслідок підпалу. Було призупинено трансляцію деяких каналів, яка згодом відновилася після того, як були задіяні резервні кабелі. У Костянтинівці озброєні люди у форменному одязі захопили редакцію газети “Провінція”, які сказали її співробітникам залишити місто (раніше в офісі газети була пожежа). Як повідомляється, журналіст Микола Рябченко, який був дописувачем у багатьох місцевих виданнях зник поблизу м. Маріуполь (раніше на нього також скоювалися напади). 50 невстановлених осіб здійснили наліт на офіс редакції газети “Горняк” у Торезі. Хоча журналісти й не постраждали, проте серйозної шкоди завдано самому офісу, а обладнання виведено з ладу або викрадено. Журналіст телеканалу “Russia Today” Греєм Філіпс повідомив через мережу “Twitter” про те, що за нього призначено винагороду. Поблизу Донецька скоєно напад зі стрільбою на Сергія Гармаша, редактора новинного інтернет-порталу “Остров”. Були обстріляні та серйозно поранені Олег Константинов з новинного інтернет-порталу “Думская.net”, Петро Ракуль з інтернет-видання “Інформаційний центр”, а також Антон Доценко з інтернет-видання “Таймер”. Під час протестів у м. Одеса вчинені напади та висловлювалися погрози на адресу Наталії Тарасовської з “5 канал” та Ганни

Левченко з інтернет-видання “Таймер”. Невідомі особи в уніформі зупинили знімальну групу телеканалу “ICTV” на околиці Слов’янська. Погрожували, обшукували та допитували. Журналістів звільнили, однак їх обладнання відібрали.

18 травня п.р. українські військові затримали журналістів російського інтернет-порталу “LifeNews” Марата Сайченка та Олега Сідякіна, та, за повідомленнями, передали їх до правоохоронних органів.

Цього ж самого дня у Сімферополі журналістів інтернет-телеканалу “CrimeanOpenCh” Османа Пашаєва та Дженгіза Кизгина затримала група осіб, одягнених у військові уніформи. Журналістів допитували й били, а їх обладнання вилучили. Згодом журналістів відпустили.

20 травня журналіст телеканалу “Russia Today” Грейем Філіпс був заарештований українськими правоохоронними органами і був звільнений майже через 36 годин.

Пропаганда

Хоча роль Представниці ОБСЄ з питань свободи засобів масової інформації полягає не в тому, щоб оцінювати зміст засобів масової інформації, була низка звинувачувальних заяв щодо випадків використання ЗМІ для поширення пропаганди, що вимагає уважного розгляду. Пропаганда та погіршення свободи мас-медійних засобів додаються у розпалюванні та сприянні ескалації конфлікту, і як тільки це настає, вони сприяють його ескалації.

Я ставлюсь з осудом до державної пропаганди і розумію необхідність регламентації щодо висловлювань ненавистницького характеру у деяких виняткових випадках, кожен має право отримувати інформацію із такої кількості джерел, з якої кому захочеться. Пропаганда особливо небезпечна, коли вона домінує над суспільною сферою й обмежує доступ до інформації, перешкоджаючи людям виражати і формувати думки та ідеї.

Якими не були б сильними та обурливими ті чи інші голоси, вони не переважатимуть у конкурентному, енергійному ринку ідей. Тому з будь-яким потенційно проблемним виступом слід боротися аргументами й більшою кількістю виступів, а не займатися цензурою. Країни-учасниці повинні завжди прагнути захищати та сприяти вільному доступу до ринку ідей. У [комюніке](#) від 15 квітня я звернулась із закликом до країн-учасниць ОБСЄ:

- припиняти маніпуляцію ЗМІ; припиняти інформаційно-психологічні війни;
- забезпечувати багаточисельність та незалежність ЗМІ як засіб протидії пропаганді;
- утримуватись від запровадження нових обмежень; наявне законодавство дозволяє справитись з найрадикальнішою пропагандою;
- докладати зусиль у формуванні освіченості щодо ЗМІ для того, щоб громадяни приймали обґрунтовані рішення;
- реформувати державні ЗМІ на справжні засоби суспільного телебачення і радіомовлення.

Заборона в’їзду

В останні декілька місяців я також виступала з приводу приблизно 30 випадків, коли журналістам було відмовлено у в'їзді в Україну, а також щодо випадків, коли фактичні органи влади у Криму відмовляли журналістам у проїзді на півострів.

У мене є серйозні занепокоєння щодо надмірних обмежень таких поїздок, які, зрештою, впливають на незалежність інформації та ЗМІ. Така практика не сумісна з принципами, окресленими у Гельсінському заключному акті. Я привертала увагу до низки конкретних фактів відмови у в'їзді в ході спілкування з українськими офіційними особами, у тому числі з в.о. міністра закордонних справ та міністром МВС.

10 грудня численні органи ЗМІ повідомили про спробу правоохоронних органів видворити журналістів грузинського телеканалу “Табула” на підставі заяви про участь у громадських протестах у Києві.

20 грудня журналісту грузинського телеканалу “Руставі-2” було відмовлено у в'їзді в Україну. За повідомленнями, заборона чинна впродовж року на підґрунті заяви про участь і підозрілій діяльності.

7 березня журналістам та телеоператорам знімальних груп телеканалів “НТВ”, “ТВ Центр”, та “Вести” було відмовлено у в'їзді у Донецькому аеропорті.

9 березня, згідно з повідомленнями, фотожурналісту новинного агентства “ИТАР-ТАСС” Сергею Фадейчеву було відмовлено у в'їзді у Донецькому аеропорті на підставі недостатньої кількості особистих коштів для фінансового забезпечення його перебування в Україні.

13 березня Ільї Барабанову та Александру Мірідонову з видавництва “Коммерсант” було відмовлено у в'їзді до Миколаєва.

19 і 21 березня у повідомленнях Державної прикордонної служби України зазначено, що шести журналістам із телеканалів “НТВ” та “Первый канал” було відмовлено у в'їзді в країну.

2 квітня Роману Суперу із телеканалу “Ren TV” було відмовлено у в'їзді в Одесу.

7 квітня Павлу Сєдакову та Арт'ому Голошапову з російської редакції журналу “Forbes” було відмовлено у в'їзді в Дніпропетровськ. Цього ж дня журналісту Андрею Іванову з агентства “RT RUPTLY” було відмовлено у в'їзді в Донецьк.

8 квітня Андрею Малишкіну з “RIA Novosti” було відмовлено у в'їзді на шляху до Луганська, а його колезі Алексею Куденку було відмовлено у в'їзді в Донецьк. Станіславу Бернвальду й Костянтину Крилову з “5 канал”, та Максиму Додонову з телеканалу “Звезда” також було відмовлено у в'їзді в Донецьк. Журналісту Анатолію Майорову та телеоператору Сергею Гур'янову з телеканалу “Звезда” було відмовлено у в'їзді в Харків. Андрею Колеснікову та Дмитрію Азарову з газети “Коммерсант” було відмовлено у в'їзді на Харківському залізничному вокзалі, звідки вони мали прямувати до Донецька.

7 травня Державна прикордонна служба України відмовила у в'їзді в Київ знімальній групі російського телеканалу “ТВС”.

15-16 травня російським журналістам з різних органів ЗМІ, у тому числі “Звезда”, “НТВ”, “Первый канал” та “ТВС” було відмовлено у в'їзді в Україну. Згідно з повідомленнями, всі

журналісти мали акредитацію відповідних українських органів влади для висвітлення президентських виборів.

17 травня у м. Сімферополь представники Федеральної служби безпеки затримали журналіста польського видання “Gazeta Wyborcza” Вацлава Радзивиновича. За повідомленнями, його звинуватили у незаконному перетині кордону, й, попри представлення всіх необхідних для в’їзду документів, він був звільнений лише після шести годин допитування. Разом із паном Радзивиновичем були затримані журналіст української газети “День” Микола Семена та фоторепортер Леньяра Абібулаєва, які були звільнені після допитування.

19 травня знімальна група російського телеканалу “Россия” була депортована з українського міста Ужгород.

20 травня репортеру Віктору Сеньку і телеоператору Александру Малишеву з “REN TV” було відмовлено у в’їзді в Україну попри те, що у них були всі необхідні акредитаційні документи та журналістські посвідчення.

Знімальній групі редакції новин арабською мовою телеканалу “Russia Today” у складі Анни Кнішенко, Ельдера Халеда та Константіна Большакова, які прибули у Київ для висвітлення президентських виборів, було відмовлено у в’їзді під час проходження прикордонного паспортного контролю.

Двом знімальним групам Всеросійської державної телевізійної і радіомовної компанії (“ВГТРК”) не було дозволено в’їжджати в Україну. Телеоператори Александр Чуканов та Дмитрій Вішкевич, а також два відеоінженери планували висвітлювати президентські вибори, маючи всі необхідні акредитаційні документи.

Репортеру російської радіостанції “Вести FM” було відмовлено у в’їзді в Україну. Його зупинили в аеропорту і, попри наявність всіх необхідних акредитаційних документів, змусили вилетіти з країни.

21 травня знімальну групу телеканалу “Россия-1” із Закарпаття було депортовано з України. За повідомленнями, журналісти заявили, що вони з Фінляндії.

Законодавство

Моя оцінка ситуації зі свободою засобів масової інформації в Україні не була б вичерпною без врахування відповідних змін у законодавстві. У січні я піддала критиці поправки до прийнятого парламентом Кримінального кодексу, який знову запровадив кримінальну відповідальність за клепництво, надав додаткову можливість державним службовцям мати захист від висловлювань критичного характеру, та встановив кримінальну відповідальність за поширення екстремістських матеріалів, які дуже широко визначені через засоби масової інформації та інтернет.

Цей пакет поправок спричинив широкомасштабне суспільне обурення. Я привітала той факт, що згодом ці положення були скасовані українським парламентом 28 січня 2014 року.

Мені дуже приємно повідомити, що парламент звернув увагу на мою пораду та поклав край підконтрольному державі мовленню, прийнявши у квітні нове законодавство про суспільне телебачення і радіомовлення.

Моє Бюро провело правову експертизу законодавства і дійшло висновку, що новий закон забезпечує прекрасну організаційну основу для зміцнення свободи ЗМІ в країні.

Мені також приємно повідомити, що у березні Верховна Рада схвалила поправки, які після декількох років перебування у безвиході, уможливили повний доступ до урядової інформації.

Встановлення довіри

Для сприяння деескалації конфлікту в Україні, 19 травня, моє Бюро провело спільне зібрання представників керівництва асоціацій журналістів України та Російської Федерації, щоб обговорити роль журналістів в ослабленні напруженості, поліпшенні взаємодії та запобіганні пропаганді.

Це була надзвичайно плідна зустріч, завдяки якій досягнуті домовленості з багатьох ключових питань, що стоять перед українськими і російськими журналістами. Учасники підписали [меморандум](#), в якому вони намітили практичні кроки щодо поліпшення безпеки журналістів, а також звернулися з закликом до своїх урядів припинити маніпуляції мас-медійними засобами та згорнути пропаганду. Наступне засідання заплановано на кінець червня 2014 року.

Ми також готуємо навчальні семінари для журналістів з питань безпеки і репортерської діяльності у час конфлікту. Проект “Безпека журналістів та репортерська робота під час кризи” (ЕхВ 1500089) не тільки краще оснастить журналістів та мас-медійних працівників засобами, які необхідні для забезпечення їх фізичної безпеки, але й зміцнить високі професійні стандарти та поліпшить об'єктивність репортажів у часи конфлікту.

Моє Бюро буде продовжувати працювати з урядом України, громадянським суспільством, міжнародними організаціями та структурами ОБСЄ для зниження напруженості і створення сприятливих умов для свободи ЗМІ.

Висновок

Ця доповідь виводить на передній план небезпечний зразок грубих порушень зобов'язань щодо свободи ЗМІ. Я займаюсь і буду продовжувати займатись аналізом та детально інформувати держав-учасниць ОБСЄ про розвиток подій.

Як Представниця безпекової організації з питань свободи ЗМІ, я зобов'язана попередити держави-учасниці ОБСЄ про тяжку ситуацію зі свободою засобів масової інформації. Напади на свободу ЗМІ і свободу вираження може привести в рух погіршення загальної ситуації з правами людини в усьому регіоні ОБСЄ і за його межами.

Цей конфлікт, як і будь-який інший конфлікт, розпалюється нападами на журналістів і свободу засобів масової інформації, та звинуваченнями у пропаганді.

ДОДАТОК I – Виступи Представниці ОБСЄ з питань свободи засобів масової інформації

Комюніке

- 1) Заява Представника ОБСЄ з питань свободи ЗМІ щодо блокування трансляції телевізійних каналів, 27 березня 2014 р., <http://www.osce.org/uk/node/116902>;
- 2) Заява Представника ОБСЄ з питань свободи ЗМІ щодо відмови у в'їзді журналістам з однієї держави-учасниці до іншої, 3 квітня 2014 р., <http://www.osce.org/uk/fom/117226>;
- 3) Заява Представниці ОБСЄ з питань свободи ЗМІ щодо пропаганди у часи конфлікту, 15 квітня 2014 р., <http://www.osce.org/fom/117701>.

Заяви

2013 рік:

- 1) Безпека журналістів в Україні має бути забезпечена, заявляє Представниця ОБСЄ з питань свободи ЗМІ, 29 листопада 2013 р., <http://www.osce.org/fom/109091>;
- 2) Представниця ОБСЄ стурбована розмахом насилля проти журналістів в Україні, 2 грудня 2013 р., <http://www.osce.org/fom/109108>;
- 3) Представниця ОБСЄ з питань свободи ЗМІ висловлює осуд жорстоких нападів на українських журналістів, звертається із закликом провести ретельне розслідування, 25 грудня 2013 р., <http://www.osce.org/fom/110034>.

2014 рік:

- 1) Представниця ОБСЄ звертається із закликом до Президента Януковича ветувати закон, який запроваджує кримінальне покарання за висловлювання та загрожує свободі засобів масової інформації в Україні, 16 січня 2014 р., <http://www.osce.org/fom/110347>;
- 2) Напади на журналістів в Україні мають припинитись, заявляє Представниця ОБСЄ з питань свободи засобів масової інформації, 22 січня 2014 р., <http://www.osce.org/fom/110460>;
- 3) Представник ОБСЄ з питань свободи ЗМІ засуджує вбивство журналіста в Україні, 19 Лютого 2014 р., <https://www.osce.org/uk/fom/111513>;
- 4) Заборона теле- і радіомовлення є загрозою для свободи ЗМІ в Україні, каже Представник ОБСЄ, 26 лютого 2014 р., <https://www.osce.org/uk/fom/115844>;

- 5) Представник ОБСЄ з питань свободи ЗМІ вкрай стурбована присутністю озброєних людей на державній телерадіокомпанії «Крим» в Україні, 28 лютого 2014 р., <https://www.osce.org/uk/fom/115932>;
- 6) Цензурування ЗМІ та залякування журналістів в Україні мають припинитися, заявляє Представник ОБСЄ з питань свободи ЗМІ, 3 березня 2014 р., <https://www.osce.org/uk/fom/115985>;
- 7) «Припиніть напади на журналістів, зменшуйте напругу, дозволивши ЗМІ в Україні вільно висвітлювати події», заявляє представниця ОБСЄ, 7 березня 2014 р., <https://www.osce.org/uk/fom/116238>;
- 8) Свобода ЗМІ під облогою в Криму, каже Представник ОБСЄ, 8 березня 2014 р., <https://www.osce.org/uk/fom/116241>;
- 9) Представник ОБСЄ закликає негайно звільнити викрадених журналістів у Криму, в Україні, 10 березня 2014 р., <https://www.osce.org/uk/fom/116295>;
- 10) Представник ОБСЄ з питань свободи ЗМІ стурбована щодо нових кроків з обмеження плюралізму ЗМІ в Україні, 11 березня 2014 р., <https://www.osce.org/uk/fom/116315>;
- 11) Представниця ОБСЄ з питань свободи засобів масової інформації обурена нападами на керівників Національної телекомпанії України, 19 березня 2014 р., <http://www.osce.org/fom/116599>;
- 12) Представниця ОБСЄ з питань свободи засобів масової інформації схвально оцінює зміни в українському законодавстві для забезпечення дієвого доступу до інформації, 28 березня 2014 р. <http://www.osce.org/fom/116921>;
- 13) Представниця ОБСЄ серйозно стурбована погіршенням ситуації із свободою засобів масової інформації на сході України, 8 квітня 2014 р., <http://www.osce.org/node/117259>;
- 14) Представниця ОБСЄ з питань свободи засобів масової інформації відвідає Україну 14-16 квітня, 8 квітня 2014 р. 2014, <http://www.osce.org/fom/117271>;
- 15) Журналісти у зонах конфлікту в Україні зазнають насильства, залякування та психологічного тиску, 16 квітня 2014 р. 2014, <https://www.osce.org/uk/fom/117806>;
- 16) Представник ОБСЄ з питань свободи ЗМІ глибоко стурбована нелегальним втручанням у мовлення на сході України, 17 квітня 2014 р. 2014, <https://www.osce.org/uk/fom/117848>;
- 17) Ситуація з безпекою журналістів в східній Україні погіршується, каже Представник ОБСЄ з питань свободи ЗМІ, закликає до негайного звільнення затриманого журналіста «Vice News», 22 квітня 2014 р., <https://www.osce.org/uk/fom/117951>;

- 18) Представник ОБСЄ попереджає про нові напади на ЗМІ в Східній Україні, 24 квітня 2014 р., <https://www.osce.org/uk/fom/118018>;
  - 19) Представниця ОБСЄ з питань свободи засобів масової інформації стурбована зникненням журналістів у східній Україні, 25 квітня 2014 р., <http://www.osce.org/fom/118021>;
  - 20) Представниця ОБСЄ з питань свободи засобів масової інформації висловлює осуд щодо триваючих нападів й викрадення журналістів, примусового вимкнення телевізійних каналів у зонах конфлікту в Україні, 29 квітня 2014 р., <http://www.osce.org/fom/118144>;
  - 21) Представниця ОБСЄ з питань свободи засобів масової інформації глибоко занепокоєна триваючим погіршенням безпеки журналістів у східній Україні, 2 травня 2014 р., <http://www.osce.org/fom/118257>;
  - 22) Ситуація зі свободою ЗМІ в Україні продовжує різко погіршуватися – заява представника ОБСЄ, 9 травня 2014 р., <http://www.osce.org/uk/fom/118428>;
  - 23) Представниця ОБСЄ вітає новий закон України про суспільне телебачення і радіомовлення як шлях до поліпшення плюралізму засобів масової інформації, 14 травня 2014 р., <https://www.osce.org/uk/fom/118604>;
  - 24) Напади на журналістів повинні припинитися – заява спілок журналістів під час зустрічі з Представником ОБСЄ, 19 травня 2014 р., <https://www.osce.org/uk/fom/118719>;
- Меморандум представників російських і українських журналістських організацій про ситуацію в Україні і навколо неї, 19 травня 2014 р., <https://www.osce.org/uk/fom/118725>.**

ПРИМІТКА: Ця доповідь опирається на дані із перевірених джерел та інформацію, яка зібрана шляхом моніторингу, а також на матеріали попередніх звітних заходів Бюро Представниці з питань свободи ЗМІ. Тому в ній можуть бути не висвітлені ще й інші факти, які дійсно були зібрані неурядовими організаціями та іншими відповідними суб'єктами, що діють у цій сфері.